

INTERNATIONAL
CONFERENCE

INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY STUDIES AND SCIENTIFIC RESEARCH

 30
OKTOBER
2026

CERTIFICATE
to Each Author

Google Scholar
Indexing

Online
Publication

E-Conference

HELSINKI
FINLAND

CONFERENCE THEMES

- Social and Economic Sciences
- Exact and Natural Sciences
- Humanities and Philology
- Medicine and Pharmacy
- Information Technologies and Engineering
- Pedagogy and Modern Education
- Law and Public Administration
- Agriculture and Veterinary Sciences
- Architecture, Construction and Urban Studies
- Innovative Research and Interdisciplinary Studies

REGISTER NOW

intconf.online

**TALABALARDA AXLOQIY MUNOSABATLARNI RIVOJLANTIRISHDA
AKSIOLOGIK YONDASHUV: ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR**

**To‘rayeva Barno O‘ktamovna
JDPU Filologiya fakulteti tyutori**

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunning dolzarb masalalaridan bo‘lib, axloqiy munosabatlarni rivojlantirishda aksiologik yondashuv: zamonaviy texnologiyalar asosida shakllantirishning pedagogic jihatlarini ilmiy nazariy adabiyotlar asosida tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Aksiologiya, axloqiy munosabat, kompetentsiya, texnologiya, Aqliy hujum, Klaster, Bumerang, Venn diagrammasi, Sinkveyn motivatsiya, kasbiy qobiliyat, ijodiy potensial, kasbiy aksiologik yo‘nalganlik, dunyoqarash.

Bugungi kunda shiddat bilan rivojlanib kelayotgan globallashtirish davrida talabalarda axloqiy fazilatlarni rivojlantirishda aksiologik jihatdan yondashish samarali natijalarga olib keladi. Tarbiya va ta’limni bir-biridan alohida ajratib bo‘lmaydi, bu ikki jarayon o‘zaro uyg‘un, uzluksiz asosda tashkil etilgandagina odobli, axloqiy fazilatlarga ega, yuksak ma’naviyatli, shu bilan birga bilimdon, zukko, ruhan va jismonan sog‘lom, keng dunyoqarash va tafakkurga ega, zamonaviy kasb-hunar egasi bo‘lgan vatanparvar yoshlarni yetishtirib beradi.

Talabani jamiyatdagi faoliyati, boshqa insonlar bilan munosabati, kasbiy mas’uliyati va ijtimoiy pozitsiyasi uning axloqiy qadriyatlarini qay darajada anglagani va amaliy faoliyatida namoyon etish olishiga bevosita bog‘liq. Shu nuqtayi nazardan, talabalarda axloqiy munosabatlarni rivojlantirishga yo‘naltirilgan pedagogik yondashuvlarni takomillashtirish alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Ayniqsa, ta’limni axborotlashtirish sharoitida talabalarda aksiologik yondashuvlar asosida axloqiy munosabatni shakllantirish, yuksak ma’naviy-axloqiy fazilatlarni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Bu esa o‘z navbatida, ilg‘or xorijiy tajribalarga tayanib ma’naviy-ma’rifiy ishlar rivojini fan va texnologiya yutuqlari bilan hamohang tarzda ilmiy tahlil qilish, ayniqsa, talabalarni kasbiy-pedagogik ta’lim jarayonida ma’naviy-ma’rifiy ishlarni tashkil etishga tayyorlash

texnologiyasini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Yoshlarning mustaqil bilim olishga o'rgatish, ma'naviyatini yuksaltirish bugungi kunning eng muhim va dolzarb vazifalaridan biridir. Mustaqillik tufayli jamiyatimizda ro'y berayotgan o'zgarishlar yoshlarning ma'naviy-axloqiy va ruhiy dunyoqarashini rivojlantirishga ta'sir ko'rsatmoqda.

Aksiologik yondashuv asosida yoshlarning axloqiy munosabatlarini rivojlantirish ularning milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglash, o'zlashtirish hamda kundalik faoliyatida namoyon etish imkoniyatlarini kengaytiradi. Mazkur jarayonda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan, xususan, interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha faoliyati, vaziyatli topshiriqlar, reflektiv mashg'ulotlar va hamkorlikka asoslangan ta'lim usullaridan samarali foydalanish yoshlarning axloqiy qarashlari va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Aksiologiya (yun. *axio* – qadriyat va *logos* – fan, ta'limot) – qadriyatshunoslik, ma'naviy hodisalardan biri bo'lgan qadriyatlar sohasini o'rganadigan, uning qonun va kategoriyalarini tadqiq qiladigan ilm yo'nalishi, qadriyatlar haqidagi fan. U XIX asrning ikkinchi yarmida nemis qadriyatshunosi E.Gartman va fransuz olimi P.Lapi tomonidan ilmiy iste'molga kiritilgan.

Aksilogiya aksiologik ong, qadrlash tuyg'usi, aksiologik bilish, qadrlash tamoyiliga tayanib to'plangan qadriyatlar to'g'risidagi bilimlar sistemasidir. Aksiologiya — qadr, qadrlash, qadriyatlar, qadriyatlar tizimi kabi aksiologik kategoriyalarni, ularning turli shakllarini o'rganadi. Qadriyatlar tizimining ijtimoiy taraqqiyotga bog'liqlik qonuni, qadriyatlar tizimining o'zgarishi va takomillashuvi bilan bog'liq aksiologik qonunlar ham aksiologiya shug'ullanadigan masalalar doirasiga kiradi.

Qadriyatlar milliy va umuminsoniy xarakterda bo'lib, milliy qadriyatlarda sobit bo'lish umuminsoniy qadriyatlar tomon keng yo'l ochadi, milliy qadriyatlar tarkibiga kiruvchi milliy-urf-odatlar, an'ana va udumlar, bayram va marosimlar avlodlar kamolotida katta ahamiyatga ega.

Talabalarning axloqiy munosabatlari tushunchasi shaxsning o'ziga, boshqa

insonlarga, jamiyatga, ta'lim va kasbiy faoliyatga nisbatan shakllangan axloqiy qarashlari, qadriyatlari va xulq-atvor me'yorlarini qamrab oladi. Bunda halollik, adolat, mas'uliyat, vijdonlilik, hurmat, bag'rikenglik, mehr-oqibat, insonparvarlik, hamkorlik va o'zaro ishonch kabi qadriyatlar asosiy mazmunni tashkil etadi. Mazkur sifatlarning shakllanishi talabanning ijtimoiy va kasbiy faoliyatida mas'uliyatli qarorlar qabul qilishiga zamin yaratadi.

Aksiologik yondashuvlarga muvofiq, inson hayotidagi qadriyat eskirmasdir, ayniqsa, bugungi tezkor zamonda har qanday xatti-harakat aksiologik munosabat bo'lishi taqozo etiladi. Demak, buning uchun ertaning bunyodkori bo'lgan yosh avlodni qadriyatlarga sodiqlik ruhida tarbiyalamoq lozim ekan.

Qadriyatlar milliy va umuminsoniy xarakterda bo'lib, milliy qadriyatlarda sobit bo'lish umuminsoniy qadriyatlar tomon keng yo'l ochadi, milliy qadriyatlar tarkibiga kiruvchi milliy-urf-odatlar, an'ana va udumlar, bayram va marosimlar avlodlar kamolotida katta ahamiyatga ega.

Interfaol ta'lim metodlaridan talabalarning mustaqil izlanuvchan o'quv-bilish faoliyatlarini rivojlantirish maqsadlarida foydalaniladi. Bunday metodlar o'quv materialini mustaqil ravishda mohiyatiga tushungan holda o'zlashtirilishiga imkon beradi.

Mazkur texnologiyada "Aqliy hujum", "Klaster", "Bumerang", "Venn diagrammasi", "Rolli o'yin", "Muammoli vaziyat", "Aqliy xarita", "Sinkveyn" kabi interfaol usullardan mavzu va o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos ravishda foydalanish mumkin. Masalan, muammoli vaziyatlar orqali o'quvchilarga axloqiy tanlov talab qiladigan holatlar taqdim etilib, ularning vaziyatga munosabati, qaror qabul qilishi va o'z fikrini asoslash qobiliyati rivojlantiriladi. Rolli o'yinlar esa o'quvchilarda hamkorlik, empatiya, o'zaro hurmat va muloqot madaniyatini shakllantirishga yordam beradi.

Talabalarda aksiologik yondashuvlar asosida axloqiy munosabatni rivojlantirishni takomillashtirishda bir-biri bilan uzviy bog'langan ikki jarayon yaxlit holda amalga oshadi. Bu: birinchidan, tyutor maqomiga ega bo'lgan shaxs o'zining

faoliyatida nafaqat kasbiy fikrlash jarayonini, balki barcha insoniylik amallariga qaratilgan yaxshilik, mehr, ezgulik ishlarini ilm – bilim asosida tartibga soladi, unga izchillik, tizimiylik, uygʻunlik ato etadi va maʼnaviy – axloqiy asos beradi. Ikkinchidan, ustoz sifatida oʻzidagi bor fazilatlarni tarbiya amaliyotida qoʻllaydi. Tarbiya oluvchiga xos boʻlgan sifatlarni shakllantiradi.

Bunday interfaol metodlarga «Fikriy hujum», «Yalpi fikriy hujum»,

«6x6x6», «Fikrlarning shiddatli hujumi », «Aqliy hujum», «Rolli oʻyinlar» kabi metodlardan foydalanib oʻquvchilarning maʼnaviy axloqiy sifatlariga maʼlum jihatdan anchagina hissa qoʻshadi.

«6x6x6» metodi

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar aksiologik yondashuvning amaliy imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, muammoli taʼlim talabalarga axloqiy mazmundagi vaziyatlarni tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilish imkonini bersa, keys-stadi texnologiyasi real yoki shartli hayotiy vaziyatlar asosida axloqiy tanlovning oqibatlarini baholashga yordam beradi. Rolli oʻyinlar orqali turli ijtimoiy rollarni bajarish jarayonida oʻzgalarning nuqtayi nazarini tushunish, muloqot va hamkorlik koʻnikmalari rivojlanadi. Loyiha texnologiyasi esa talabalarning qadriyatlarga asoslangan ijtimoiy tashabbuslarda ishtirok etishini taʼminlaydi. Umuman olganda, talabalarda axloqiy munosabatlarni rivojlantirishda aksiologik yondashuv va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning uygʻunligi taʼlimning tarbiyaviy imkoniyatlarini kuchaytiradi. Bunday yondashuv talabalarda axloqiy qadriyatlarni anglash, ularga nisbatan shaxsiy munosabatni shakllantirish, mustaqil axloqiy tanlov qilish va oʻz xatti-harakatlari uchun masʼuliyatni his etish kompetensiyalarini rivojlantirishga yoʻnaltiriladi. Natijada talabaning kasbiy tayyorgarligi bilan bir qatorda uning maʼnaviy-axloqiy va ijtimoiy rivojlanishi uchun ham zarur pedagogik sharoitlar yaratiladi.

Demak, interfaol texnologiyalardan foydalanishning maqsadga muvofiqligi, avvalo, talabalarining yosh va psixologik xususiyatlariga mosligi, ularning taʼlim jarayonidagi faolligini taʼminlashi, shaxslararo munosabatlarni rivojlantirishi hamda

ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni amaliy faoliyat orqali o'zlashtirish imkonini berishi bilan belgilanadi.

Xulosa qilib aytganda, talabalarining ma'naviy madaniyatini shakllantirish vositalari muammosining jihatlariga ham tegishli bo'lganligi sababli, boshlang 'ich sinf va asosiy maktab o'quvchilarining ma'naviy madaniyatini shakllantirish vositalarini rivojlantirishning merosiyligi; talabalarining ma'noga asoslangan (semantik) ijodiy o'z-o'zini takomillashtirishi; talabalarining ijodiy rivojlanishida maktab va oilaning o'zaro hamkorligi, o'zaro faoliyati kabi muammolarni yanada rivojlantirish istiqbolli deb hisoblaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1.Ma'naviyat asosiy tushunchalar lug'ati. A.Sherov, A.Xolbekov, M.G'afforova va boshq.Toshkent 2009 yil 27-bet.

2.Abdullayeva SH.A., Ro'ziyeva D.I. Pedagogik diagnostika va korreksiya.. Toshkent 2018 yil., 117 bet.

3.Azarov Yu.P. Tarbiyaviy ishlar metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 1991. – 67 b.

4.Ma'naviyat va asoiy tushunchalar lug'ati. A.Abdurasulov, A.Ahmedov, X.Shayxova, Q.Nazarov. Toshkent. 238 bet.